

DOI: 10.31548/hspedagog15(1).2024.58-67

УДК 323.21:005.3

FORMATION OF CIVIL POSITION IN THE ASPECT OF INCLUSIVE DECISION-MAKING

Daria SUPRUN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Social Work and Rehabilitation
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

suprun.d@nubip.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4725-094X>

Tetiana HRYHORENKO, Doctor of Philosophy,
Assistant professor of the Department of Social Work and Rehabilitation
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

t.hryhorenko@nubip.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-2002-6668>

Alexeyev ALEKSEEV, master in «Social and psychological rehabilitation»
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Kyiv, Ukraine

aoleksandr28@gmail.com

Abstract. *The question of forming the civic position of universities in the context of an inclusive approach to decision-making within the framework of social values of the world and national level is raised. The work emphasizes the importance and necessity of studying and implementing the progressive world experience in the field of inclusion. The ways of introducing the newest paradigm of an inclusive social and educational environment of universities into Ukrainian society as a basis for social security, social cohesion and responsibility of the citizens of our country in the conditions of modern integration challenges as a means of forming a civic position and commitment and strengthening the social cohesion of the whole are analyzed. Current issues of the role of universities in society, strategies for forming their strategies for implementing an inclusive approach to decision-making, promoting students' career development, internationalization of education, etc. are identified. An analytical review of the development trends of higher education institutions as a factor of integration into the global scientific and educational space was made. The urgent state of formation of an inclusive, innovative, socially cohesive society is highlighted, and the concept of reform, the basis of a perspective vision of the development of Ukrainian higher education is characterized. The key parameters for ensuring the specialist's ability to compete in society are determined. Prospects for the formation of the civic position of universities thanks to an inclusive approach to decision-making for the professional training of specialists in the context of an inclusive society are also determined.*

Key words: *Inclusion, civic position, inclusive decision-making, mobile international students, internationalization, a person with a disability.*

Актуальність. Розширення міжнародних зв'язків й інтеграція до європейської спільноти, необхідність пошуку конструктивних ідей щодо вирішення проблеми формування громадянської позиції університетів з урахуванням інклюзивного підходу до прийняття рішень – об'єктивна реальність розвитку

освіти сьогодення. Розглядаючи інтернаціоналізацію освіти як аспект становлення глобального простору вищої школи, необхідністю постає окреслення питання Європейського вибору: освітніх цінностей світового та національного рівня. В рамках нової філософії суспільства переосмислюються ціннісні орієн-

тири і стратегії людського буття для подолання негативних наслідків дискримінаційних процесів у соціумі. Такі соціокультурні очікування суспільства безпосередньо віддзеркалюються в організації, функціонуванні й розвитку системи Вищої Школи України, до якої кожному громадянину, незалежно від його соціального статусу, стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має забезпечуватися рівний і справедливий доступ (Demchenko, 2016). Реформування і модернізація освіти, що відбуваються наразі в умовах суспільних трансформацій, вимагають її відповідності цивілізаційним викликам, одним з яких є забезпечення доступу до загальноосвітнього простору і якісної освіти (Demchenko, 2016). Інтеграція університетів в світові процеси сприяє оновленню науковоосвітнього, особистісного й організаційного потенціалу ЗВО на індивідуальному, інституціональному й системному рівнях. Тож, наразі маємо змогу провадження та примноження інноваційного інклюзивного досвіду європейського зразку, що має здійснюватися за умови раціонального поєднання з новаторським доробком українських вчених-організаторів вищої школи на царині сучасної освіти в умовах соціальної згуртованості. Важливість вищезазначених аспектів в контексті соціальної інклюзії та інклюзивної освіти й зумовило наш дослідницький інтерес в рамках впровадження програми «Формування громадянської позиції університетів: інклюзивний підхід до прийняття рішень» кафедрою Соціальної Роботи та Реабілітації Гуманітарно-Педагогічного Факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (Suprun, 2023).

З метою забезпечення теоретико-методологічної основи вищезгаданої програми було здійснено аналіз досліджень і публікацій. Цінності різноманіття та інклюзії в освіті та суспільстві розкрито у працях І. Демченко, В. Засенка, М. Супруна, М. Шеремет, та ін. Векторам впливу на якість освітніх послуг в умовах інтернаціоналізації присвячені

праці Ю. Лянного, В. Синьова, Д. Супрун та ін..

Новим здобутком з англomовного навчально-методичного забезпечення програми «Формування громадянської позиції університетів: урахування інклюзивного підходу до прийняття рішень» співпраці кафедри Педагогіки та кафедри Соціальної Роботи та Реабілітації Гуманітарно-Педагогічного Факультету НУБІП України став навчальний посібник «Social leadership and team building» / «Соціальне лідерство і командотворення», у авторському складі R. Sopivnyk, I. Sopivnyk, D. Suprun, T. Hryhorenko (Sopivnyk, 2023).

Мета і завдання дослідження.

Інтегральною метою програми «Формування громадянської позиції університетів: урахування інклюзивного підходу до прийняття рішень» є формування єдиної думки загалу, зокрема студентства, стосовно шляхів утворення та впровадження в українське суспільство новоствореної парадигми інклюзивного соціально-освітнього середовища як основи соціальної захищеності, відповідальності та соціальної згуртованості громадян України в умовах сучасних інтеграційних викликів засобом формування соціально-корпоративної відповідальності та зобов'язаності університетів і зміцнення соціальної згуртованості загалу (Suprun, 2023).

Конкретизована мета полягає в теоретико-методологічному аналізі, визначенні правових засад, розробці й впровадженні програми формування громадянської позиції студентів університетів з урахуванням інклюзивного підходу до прийняття рішень.

Окреслено наступні завдання:

Забезпечити теоретико-методологічний аналіз засад формування громадянської позиції університетів з урахуванням інклюзивного підходу до прийняття рішень.

Вивчити громадянський досвід країн, які впроваджували практики інклюзивні прийняття рішень.

Розробити програму формування громадянської позиції університетів з урахуванням інклюзивного підходу до прийняття рішень та перевірити її ефективність.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети із завданнями було застосовано комплекс взаємодоповнюючих методів: теоретичні методи: (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення) використовувалися для з'ясування стану проблеми; емпіричні (пряме та опосередковане спостереження, стандартизоване анкетне опитування, напівстандартизовані індивідуальні інтерв'ю), психодіагностичні методи та техніки дослідження; статистичний аналіз.

Виклад основного матеріалу. Визначаючи громадянську позицію університетів як драйвер соціально згуртованого суспільства, маємо висвітлити наступні значущі дефініції:

Громадськість – соціально активна частина суспільства, яка на добровільних засадах бере участь у суспільно-політичному житті країни, діє як безпосередньо, так і через різноманітні об'єднання громадян (Kodeks, 2006).

Громадянське суспільство – суспільство громадян з високим рівнем економічних, соціальних, політичних, культурних і моральних властивостей, яке утворює розвинені правові відносини з державою; суспільство рівноправних громадян, яке не залежить від держави, але взаємодіє з нею заради спільного (Kodeks, 2006).

Також надважливості набуває *партнерство* як форма участі вказаних суб'єктів у процесі прийняття рішень, яка передбачає спільну відповідальність на кожному етапі процесу прийняття політичного рішення: встановлення порядку денного, складання проекту, прийняття рішень та реалізації політичних ініціатив. Партнерство є вищим рівнем участі громадянського суспільства у процесі прийняття рішень (Suprun, 2018a; Suprun, 2019; Sheremet, 2022)

Наразі варіативні проекти регіонального та міжнародного рівня ставлять за мету підвищити соціальну роль університетів шляхом посилення взаємодії між університетами та громадами, що призведе до розробки національної політики з підтримки третьої місії університетів із забезпечення соціальної згуртованості, адаптивності, стійкості та процвітання в Україні (Unicom, 2023)

Саме університети посилюють співпрацю задля сталого розвитку інклюзивного суспільства. Дана думка відображена у конкретизованих цілях формування громадянської позиції університетів на державному рівні:

- розробка національної політики щодо посилення третьої місії університетів і співпраці між університетами;

- розробка типових стратегій взаємодії між університетами та суспільством на основі потреб, спрямованих на підвищення громадянської активності та залучення громадян на основі принципів рівності, солідарності, недискримінації та інклюзії;

- розвиток співпраці між університетами та суспільством на основі європейського досвіду та практик у сфері інклюзії;

- підвищення рівня соціальної відповідальності та залученості університетів до громад через підвищення їх спроможності у сфері розвитку лідерства;

- підвищення рівня взаємодії між інклюзивними цільовими групами та зацікавленими сторонами щодо співпраці між університетами та громадами на основі європейського досвіду та практики;

- забезпечення належної співпраці між партнерськими інституціями, цільовими групами та зацікавленими сторонами з метою своєчасної реалізації проектів програм з формування громадянської позиції університетів (Suprun, 2018b; Unicom, 2023)

Отже, наголосимо на важливості спільної діяльності університетів, органів влади та громадських організацій

людей з інвалідністю у процесі прийняття рішень; поповнити їх знання, які допомогли б раціонально взаємодіяти і шукати шляхи вирішення проблемних питань; сприяти активізації демократичних процесів розбудови громадянського суспільства (Demchenko, 2016; Bielinska & Hirnyi, 2019).

Висвітливо основні *принципи інклюзивного прийняття рішень*. В контексті формування громадянської позиції університетів маємо зацентруватися на тому, що *інклюзивне прийняття рішень* – процес максимального врахування інтересів усіх громадян, де всі учасники мають змогу вільно й відкрито долучатися до прийняття рішень, що їх стосуються, без жодних утисків чи приниження. Передумови забезпечення сприятливих умов для інклюзивного прийняття рішення включають верховенство права, дотримання основних демократичних принципів, політичну волю, сприятливе законодавство, чіткі процедури, довгострокову підтримку та ресурси для сталого громадянського суспільства і спільний простір для діалогу та співпраці (Demchenko, 2016; Bielinska & Hirnyi, 2019; Sheremet, 2023).

Тож, «інклюзивне прийняття рішень» маємо змогу охарактеризувати як підхід, при якому для формування інклюзивної політики та прийняття рішень враховується думка і дослухаються до тих, на кого ця політика впливає (Sheremet, 2023).

За умови дотримання інклюзивного підходу при прийнятті рішень, політика та послуги, що запроваджуються з метою захисту прав людей з інвалідністю, формується з урахуванням досвіду тих, на кого вони спрямовані (Sheremet & Suprun, 2023). Отже, *Інклюзія* – це процес реального включення людей з інвалідністю в активне суспільне життя з однаковою мірою для всіх членів суспільства (Verkhovna Rada Ukrainy, 2010).

Саме з метою зміцнення ролі та потенціалу Університетів та організацій, що активно працюють у інклюзивній

сфері, задля активнішого залучення даних організацій у процеси прийняття рішень на місцевому та міжнародному рівні, що має на меті сприяння втіленню прав та інтересів людей з інвалідністю був створений проєкт IDEAS (регіональний проєкт, що фінансується Європейською Комісією та Британською Радою, реалізувався в шести країнах – Азербайджан, Вірменія, Грузія, Йорданія, Ліван та Україна) В Нашій Державі координатором проєкту стала Британська Рада в Україні (Brytanska Rada, 2015)

Перед даним проєктом було поставлено такі цілі та завдання, а саме:

1. Створення рамки прийняття рішень, що дозволяла б враховувати права та потреби людей з інвалідністю у процесі прийняття рішення органами місцевих рад;

2. Розвиток навичок та підвищення рівня знань в організаціях громадянського суспільства, які представляють інтереси людей з інвалідністю, місцевих органах влади, у засобах масової інформації для ефективнішого пред'явленні інтересів людей з інвалідністю у процесах прийняття рішень;

3. Залучення та сприяння участі організацій громадянського суспільства, а також безпосередньо людей з інвалідністю у процесах прийняття рішень органами влади;

4. Зміцнення співпраці всіх секторів з метою запровадження міжнародних стандартів у питаннях інвалідності та сприяння забезпеченню прав людей з інвалідністю (Brytanska Rada, 2015)

Важливості набуває також мейнстрімінг інвалідності, адже визнання наявності бар'єрів, які доводиться долати людям з інвалідністю, та важливості їх подолання, спонукало осіб, які безпосередньо займаються формуванням політики, розробити концепцію «мейнстрімінгу інвалідності» – системи залучення проблем інвалідності на міжнародному та національному рівнях до політик, програм та різних інших заходів з метою просування рівності осіб з інвалідністю.

Саме така концепція реалізує вимоги людей з інвалідністю: все, що нас стосується, то все робиться лише за нашою долученістю (Kabinet Ministriv Ukrainy).

Основні напрямки мейнстріму визначає Комітет ООН з прав людей з інвалідністю, їх всього шість:

1. Впровадження питань залучення людей з інвалідністю до суспільного життя засвідчує ступінь відповідальності всієї державної системи;

2. Обов'язковою умовою визначення відповідних механізмів звітування та моніторингу є залучення, починаючи з початкових етапів;

3. З метою отримання достовірної інформації щодо існуючих проблем повинні реалізуватися дослідження у різних сферах за участю людей з інвалідністю;

4. У процесах прийняття рішень на усіх рівнях має обов'язково бути залучення людей з інвалідністю;

5. Включення не зменшує та не заміщує потреби існування спеціальних програм для людей з інвалідністю та їх розробки, а також відповідного законодавства;

6. З метою забезпечення відповідних ресурсів, має бути наявна політична воля та її практичне втілення, включаючи людські та фінансові (Kabinet Ministriv Ukrainy; (Demchenko, 2016).

Цікавим є факт, що у Великобританії іноді замість терміну «інклюзивний метод прийняття рішень» використовується термін «спільне виробництво» (Brytanska Rada, 2015; Demchenko, 2016).

«Спільне виробництво» має наступну семантику: працювати спільно на стратегічному рівні з людьми з інвалідністю як партнерами. Також воно має обов'язок залучати їх до процесу формування політики чи впровадження проекту в загалом упродовж всього періоду. Саме такий рівень залучення має важливий позитивний вплив на ефективність результатів. «Спільне виробництво» має свої переваги:

1. Безпосередній доступ до досвіду людей з інвалідністю.

2. Публічну демонстрацію цінності позиції клієнта.

3. Створення довірливих відносин завдяки спільній праці з метою прийняття рішень щодо складних проблем.

4. Розробку ефективних рішень (Brytanska Rada, 2015; Demchenko, 2016).

З метою конструктивних стосунків у прийнятті рішень Університети, органи державної влади різних рівнів та громадські організації осіб з інвалідністю мають діяти за наступними *принципами*: участь, довіра, підзвітність та прозорість, незалежність, виклики.

За принципом *участі*, громадські організації мають долучатися до процесів прийняття рішень. Для цього принципу є передумова доступності участі, яка гуртується на узгоджених умовах.

За принципом *довіри*, суспільство, яке є відкритим та демократичним, базується на чесній взаємодії суб'єктів та секторів. Не дивлячись на різницю між ролями та можливостей між громадськими організаціями та державними органами, в них існує єдина мета – поліпшення життя людей з інвалідністю, яка може бути досягнутою лише за умови, якщо процес її реалізації буде забезпечуватися взаємодовірою, що несе за собою прозорість, повагу та взаємну надійність.

За принципом *підзвітності та прозорості*, для досягнення мети конструктивних стосунків у процесів прийняті рішень, має проводитися діяльність лише в інтересах громади, яка вимагає відкритість та відповідальність разом з чіткістю та підзвітністю, як і в громадських організаціях, так і органах державної влади. Цей принцип має дотримуватися на всіх етапах.

За принципом *незалежності*, то громадські організації осіб з інвалідністю повинні визнаватися і мати статус вільних та бути незалежними організаціями стосовно вибору цілей, прийнятті рішень та діяльності. Вони мають повне

право на незалежну діяльність та захищати своє бачення проблем, яке може відрізнитися від бачення органів влади, з якими може бути співпраця.

І за останнім принципом – *викликів*. Так сталося, що особи з інвалідністю зрідка залучалися до формування політики, яка впливає на їхнє життя. Саме за принципом викликів перед Університетами та органами державної влади відмічається особлива відповідальність за те, щоб разом з громадськими організаціями осіб з інвалідністю подолати дану проблему (Demchenko, 2016).

Впровадження програми «Формування громадянської позиції університетів: урахування інклюзивного підходу до прийняття рішень».

Інтегральною метою програми «Формування громадянської позиції університетів: урахування інклюзивного підходу до прийняття рішень» є формування єдиної думки загалом, зокрема студентства, стосовно шляхів утворення та впровадження в українське суспільство новоствореної парадигми інклюзивного соціально-освітнього середовища як основи соціальної захищеності, відповідальності та соціальної згуртованості громадян України в умовах сучасних інтеграційних викликів засобом формування соціально-корпоративної відповідальності та зобов'язаності університетів і зміцнення соціальної згуртованості загалом (Suprun, 2018b; 2019).

Саме актуальні питання ролі університетів у суспільстві, стратегії та тренди їх модернізації, промоції та маркетингу, сприяння кар'єрному розвитку, інтернаціоналізації освіти набувають беззаперечної значущості в контексті соціальної згуртованості (Suprun, 2018a;b; 2023).

Захоплюють своєю різноаспектністю та багатофункціональністю Центри розвитку кар'єри в університеті, до яких залучені фахівці та здобувачі кафедри Соціальної Роботи та Реабілітації Гуманітарно-Педагогічного Факультету НУ-БІП України, що керуються гаслом: Чим Вам допомогти?

Задля зручності формування інклюзивної громадянської позиції, з метою допомоги у прийнятті рішень та практичного зорієнтування фахівці даних центрів провадять:

- Кар'єрні консультації.
- Воркшопи за тематикою: «Формування громадянської позиції університетів: урахування інклюзивного підходу до прийняття рішень» та «Інклюзивне лідерство: відповідальність за прийняття рішень».
- Development центри.

Кар'єрні консультації надають відповіді на наступні питання: Хто я? Що мені підходить? Де я можу реалізуватися за спеціальністю з врахуванням тенденцій соціально інклюзивного менеджменту? Мені б хотілося.... Але як цього досягти? Та поділяються на: індивідуальні, вступні, подальші послуги (кар'єрний план, коучінг, професійні тести та діагностика...) (Suprun, 2018a;b).

Кар'єрні воркшопи можуть бути направлені на розкриття наступних тем: Як будувати кар'єру у інклюзивному 21 столітті; Інклюзивний підхід до прийняття рішень тощо.

Development центри надають допомогу у визначенні наступних аспектів, як: з'ясувати сильні сторони; з'ясувати, які компетенції розвинути; отримати відгуки щодо своїх вмінь (Suprun, 2023).

Також провадяться наступні заходи:

- Курс «Кар'єрний старт в інклюзивному суспільстві».
- Акції і курси для розвитку.
- Воркшопи з фірмами.

Курс «Кар'єрний старт в інклюзивному суспільстві» змістовно наповнений розкриттям таких аспектів, як: як міркувати про кар'єру; ідентифікація сильних сторін; які вимоги до пошукувачів мають організації, фірми, установи тощо; підготовка до співбесіди; як опанувати стрес; де і як шукати роботу; яким чином та засобом чого бути креативним; чи можна навчитися креативності (Suprun, 2019; 2023).

Маркетинг факультету також є частиною «Формування громадянської позиції університетів: урахування інклюзивного підходу до прийняття рішень» університету та має містити наступні складові:

- Дотримання єдиного візуального інклюзивного стилю університету.
- Керівництво діяльністю в рамках факультетів з врахуванням вимог безбар'єрності.
- Комунікацію з партнерами факультетів та забезпечення договорів (меморандуми про співпрацю).
- Організацію факультетських акцій за тематикою «Формування громадянської позиції університетів: урахування інклюзивного підходу до прийняття рішень» (Campus Day, Гриль із деканом, Новорічна зустріч у кампусі, святкування ...-ліття заснування, заходи та акції для студентів і співробітників тощо).
- Обмін досвідом між факультетами, взаємодопомога у поширенні інформації з формування громадянської позиції тощо (Suprun, 2023).

Public Relations – важлива складова комунікації...: комунікувати, комунікувати, комунікувати... з усіма внутрішніми та зовнішніми цільовими групами. Адже, «кого не видно, того ніби й немає...», а саме внутрішня комунікація (PR) є важливою та досить часто не буває в пріоритеті... (співробітники, студенти, випускники). До основної зовнішньої цільової групи належать абітурієнти та їх батьки. Інші цільові групи (за окремими пропозиціями): фахова спільнота – тренери, менеджери клубів, науковці, спортсмени – професіонали, аматори, спеціальні групи: люди похилого віку, онкохворі, широка громадськість (державні організації, школи, клуби тощо) (Suprun, 2023).

Отже, розширення міжнародних зв'язків й інтеграція до європейської спільноти сприяє зростанню значущості й міжнародного маркетингу в напрямку

формування громадянської позиції університетів з урахуванням інклюзивного підходу до прийняття рішень».

Результати дослідження, висновки та перспективи. Отже, інтеграція Вищої школи в глобалізаційні процеси активує оновлення науковоосвітнього, особистісного й організаційного потенціалу університетів на індивідуальному, інституціональному й системному рівнях. Розширення міжнародних зв'язків й інтеграція до європейської спільноти, необхідність пошуку конструктивних ідей щодо вирішення проблем оптимізації та інтенсифікації формування громадянської позиції університетів з урахування інклюзивного підходу до прийняття рішень – об'єктивна реальність розвитку освіти сьогодення. Тож, наразі маємо змогу провадження та примноження інноваційного досвіду європейського зразку, що має здійснюватися за умови раціонального поєднання з новаторським доробком українських вчених-організаторів вищої школи на царині сучасної освіти в умовах соціальної згуртованості.

Відповідно до мети дослідження, що полягала в теоретико-методологічному аналізі, визначенні правових засад, розробці й впровадженні програми формування громадянської позиції університетів з урахуванням інклюзивного підходу до прийняття рішень, нами було виконано завдання, а саме:

Забезпечено теоретико-методологічний аналіз засад формування громадянської позиції університетів з урахуванням інклюзивного підходу до прийняття рішень.

Розглянуто громадянський досвід різних країн, які впроваджували практики інклюзивні прийняття рішень та систематизовано правові засади інклюзивного прийняття рішень.

Розроблено програму формування громадянської позиції університетів з урахуванням інклюзивного підходу до прийняття рішень та перевірено її ефективність.

Тож, за результатами проведеного опитування доведена роль формування громадянської позиції університетів з урахування інклюзивного підходу до прийняття рішень з залученням різноманітних галузей та напрямів, як професійних, так й загально соціальних. Отже, інклюзивне лідерство: заохочує творчість та інновації, підвищує продуктивність, зменшує дискримінацію та упередженість й є основою ствердження громадянської позиції університетів з урахуванням інклюзивного підходу до прийняття рішень.

Подяки: Авторський склад висловлює вдячність завідувачу кафедри соціальної роботи та реабілітації, доктору педагогічних наук, професору, Сопівник Ірині Віталіївні.

Конфлікт інтересів: Немає

REFERENCES

1. Bielinska I.V., Hirnyi O.I. Yaki matematychni kompetentnosti slid formuvaty v novii ukrainskii shkoli: dumka vchyteliv. Fyzyko-matematychna osvita. 2019. Vypusk 2(20).
2. Brytanska Rada. Posibnyk z inkliuzyvnoho pryiniattia rishen dlia orhaniv derzhavnoi vlady. Nichoho dlia nas bez nas. URL: https://www.british-council.org.ua/sites/default/files/toolkit_pm_ukr.pdf
3. Brytanska Rada. Posibnyk z inkliuzyvnoho pryiniattia rishen dlia zasobiv masovoi informatsii. Nichoho dlia nas bez nas. URL: <https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2019/09/Posibnyk-%C2%ABNichogo-dlya-nas-bez-nas%C2%BB.pdf>
4. Demchenko I. I. Avtoreferat. Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv do profesiinoi diialnosti v umovakh inkliuzyvnoi osvity. m. Uman, 2016 r.
5. Kabinet Ministriv Ukrainy. URL: https://www.civic.kmu.gov.ua/consult_mv_c_kmu/news/article/show/11
6. Kodeks krashchykh praktyk uchasti hromadskosti u protsesi pryiniattia rishen, ukhvalenyi Konferentsiieiu mizhnarodnykh neuriadovykh orhanizatsii Rady Yevropy na zasidanni 1 zhovtnia 2009 roku. URL: <https://rm.coe.int/16802eeddb>
7. R.Sopivnyk, I.Sopivnyk, D.Suprun, T.Hryhorenko. Social leadership and team building/Sotsialne liderstvo i komandoutvorennia. Kyiv, 2023 r. URL: <https://dqlib.nubip.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bc90a611-0bce-472e-8d46-017892b1f745/content>
8. Suprun, D. (2023) Psychology of Management: Kyiv.: DUSU, p.423.
9. Suprun, D. (2018). Academic mobility perspective in the context of professional internationalization in the field of special education DOI 10.31392/NPU-nc.series19.2020.40.13Kyiv. http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34962/Sheremet_83-89.pdf?sequence=1
10. Suprun, D. (2019). Modernizatsiia zmistu profesiinoi pidhotovky psykholohiv v haluzi spetsialnoi osvity (monohrafiia) [Modernization of the content of psychologists' professional training in the field of special education: a monograph]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. [in Ukrainian]
11. Suprun, D. (2018b). Teoriia ta praktyka profesiinoi pidhotovky psykholohiv v haluzi spetsialnoi osvity. (dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.03) [The theory and practice of psychologists' professional training in the field of special education. (DSc thesis)]. Kyiv. [in Ukrainian]
12. Sheremet, M. & Suprun, D. (2022). Tendencii rozvytku vyschoi shkoly Ukrainy: cinnosti osvity u svitovomu ta nacionalnomu vymiri [Higher education development trends in ukraine: values of educations in global and national dimensions] № 6 (2022): KhortyciaC.71-78. <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2022-6-9C.382-385>.
13. Sheremet, M. (2023) Motivation development of mental health preservation of specialists in the field of special

and inclusive education: european practices Pol Merkur Lek, 2023; LI, 1: 30-34 © ALUNA Publishing House <https://pol-skimerkuriuszlekarski.pl/wpcontent/uploads/library/PolMerkurLek202301.pdf>
DOI: 10.36740/Merkur202301104

14. Unicom. Universytety-hromady: posylennia spivpratsi. URL:<https://unicom.community/>

15. Verkhovna Rada Ukrainy. Konventsia z prav liudei z invalidnistiu. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_q71#Text

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Супрун, Д. М. (2019). Модернізація змісту професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти: монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 492 с.

2. Супрун, Д. М. (2018b). Теорія та практика професійної підготовки психологів в галузі спеціальної та інклюзивної освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.03. Київ, 2018. 657 с.

3. Шеремет, М. К. & Супрун, Д. М. (2022). Тенденції розвитку вищої школи України: цінності освіти у світовому та національному вимірі № 6 (2022): Науковий журнал Хортицької національної академії С.71-78. <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2022-6-9C.382-385>.

4. Bielinska I.V., Hirnyi O.I. Yaki matematychni kompetentnosti slid formuvaty v novii ukrainskii shkoli: dumka vchyteliv. Fyzyko-matematychna osvita. 2019. Vypusk 2(20).

5. Brytanska Rada. Posibnyk z inkliuzyvnoho pryiniattia rishen dla orhaniv derzhavnoi vlady. Nichoho dla nas bez nas. URL: https://www.british-council.org.ua/sites/default/files/toolkit_pm_ukr.pdf

6. Brytanska Rada. Posibnyk z inkliuzyvnoho pryiniattia rishen dla zasobiv masovoi informatsii. Nichoho dla nas bez nas. URL: <https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2019/09/Posibnyk->

[%C2%ABNichogo-dlya-nas-bez-nas%C2%BB.pdf](https://pol-skimerkuriuszlekarski.pl/wpcontent/uploads/library/PolMerkurLek202301.pdf)

7. Demchenko I. I. Avtoreferat. Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv do profesiinoi diialnosti v umovakh inkliuzyvnoi osvity. m. Uman, 2016 r.

8. Kabinet Ministriv Ukrainy. URL: https://www.civic.kmu.gov.ua/consult_mv_c_kmu/news/article/show/11;

9. Kodeks krashchykh praktyk uchasti hromadskosti u protsesi pryiniattia rishen, ukhvalenyi Konferentsiieiu mizhnarodnykh neuriadovykh orhanizatsii Rady Yevropy na zasidanni 1 zhovtnia 2009 roku. URL: <https://rm.coe.int/16802eeddb>.

10. R.Sopivnyk, I.Sopivnyk, D.Suprun, T.Hryhorenko. Social leadership and team building/Sotsialne liderstvo i komandoutvorennia. Kyiv, 2023 r. URL: <https://dqlib.nubip.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bc90a611-0bce-472e-8d46-017892b1f745/content>

11. Suprun, D. (2023) Psychology of Management: Kyiv.: DUSU, p.423.

12. Suprun, D. (2018). Academic mobility perspective in the context of professional internationalization in the field of special education DOI 10.31392/NPU-nc.series19.2020.40.13Kyiv. http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34962/Sheremet_83-89.pdf?sequence=1

13. Sheremet, M. (2023) Motivation development of mental health preservation of specialists in the field of special and inclusive education: european practices Pol Merkur Lek, 2023; LI, 1: 30-34 © ALUNA Publishing House <https://pol-skimerkuriuszlekarski.pl/wpcontent/uploads/library/PolMerkurLek202301.pdf>
DOI: 10.36740/Merkur202301104

14. Unicom. Universytety-hromady: posylennia spivpratsi. URL:<https://unicom.community/>

15. Verkhovna Rada Ukrainy. Konventsia z prav liudei z invalidnistiu. URL:

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ В АСПЕКТІ ІНКЛЮЗИВНОГО ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Дар'я СУПРУН, Тетяна ГРИГОРЕНКО, Олександр АЛЕКСЄЄВ

Анотація. Підняте питання формування громадянської позиції університетів в контексті інклюзивний підходу до прийняття рішень в межах суспільних цінностей світового та національного рівня. В роботі акцентується увага на важливості та необхідності вивчення та втілення прогресивного світового досвіду в сфері інклюзії. Проаналізовано шляхи провадження в українське суспільство новітньої парадигми інклюзивного соціально-освітнього середовища університетів в якості бази соціальної захищеності, соціальної згуртованості та відповідальності громадян нашої держави в умовах сучасних інтеграційних викликів засобом формування громадянської позиції та зобов'язання і зміцнення соціальної згуртованості загалом. Означено актуальні питання ролі університетів у суспільстві, стратегії формування їх стратегії впровадження інклюзивного підходу до прийняття рішень, сприяння кар'єрного розвитку студентів (в тому числі й з ООП), інтернаціоналізації освіти тощо. Зроблено аналітичний огляд тенденцій розвитку закладів вищої освіти як фактору інтеграції до всесвітнього науково-освітнього простору. Висвітлено нагальний стан становлення інклюзивного, інноваційного, соціально згуртованого суспільства та охарактеризовано концепції реформування, базиси перспективного бачення розвитку української вищої освіти. Визначено ключові параметри для забезпечення спроможності фахівця конкурувати в суспільстві. Також визначено перспективи формування громадянської позиції університетів завдяки інклюзивного підходу до прийнятті рішень для професійної підготовки фахівців в умові інклюзивного суспільства.

Ключові слова: Інклюзія, громадянська позиція, інклюзивне прийняття рішень, мобільні міжнародні студенти, інтернаціоналізація, особа з інвалідністю